

6. Требін М.П., Чернишова Т.О. Транскультурація як шлях до єдності через розмаїття сучасного суспільства. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства: Збірник наукових праць*. Випуск 20/ Міністерство освіти і науки України; Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків: Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, 2014. С.15-20.

*Вакарчук Катерина Василівна, кандидат політичних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова*

ВІДНОСИНИ МІЖ ЦЕНТРОМ ТА АВТОНОМІЯМИ В ІСПАНІЇ : НА ПРИКЛАДІ КАТАЛОНІЇ

Іспанія, країна з давніми традиціями, історією, культурою, та особлива унікальність цієї країни заключається в тому, що в ній сформувались автономні спільноти, аналогів в світі, яких не має. Сьогодні, привертають увагу вчених, наукову та політичну спільноту, внутрішні процеси, які відбуваються всередині країни, а саме, референдум в Каталонії, який призвів, фактично, до втрати автономного статусу та прямого управління з центру.

Робіт, які стосуються розгляду та аналізу даної проблематики достатньо, серед них можна виділити роботи російського іспаніста Хенкіна С.М., Вернікова В.Л., заслуговують увагу праці іспанського вченого М. Бельтрана де Феліпе, П. Валара та ін.

Темою даної статі являється аналіз та розгляд відносин між центром та автономіями в Іспанії: на прикладі Каталонії.

Сама традиція формування регіональних відносин в Іспанії сягає ще середньовіччя, багато факторів сприяли формуванню та виділенню саме автономій, як самостійних територіальних формувань, які всі разом утворили державу Іспанію. Особливе розташування Іберійського півострову, його унікальність та особливість географічних факторів, сприяли тому, що межі територіальних одиниць виникли природнім шляхом, і виділення єдиного центру в тих умовах було неможливим.

Формування відносин між центром та регіонами історично пов'язані з традицією місцевої самостійності. Іспанці здавна віданні своїм місцевим громадам, а потім вже регіону, і країні в цілому. Держава ніколи посправжньому не об'єднувала регіони навколо панівного центру. В середні віки в різноманітних королівствах на території майбутньої Іспанії (Кастилія, Арагон, Каталонія, Наварра та ін.) створювались збірники законів, які, як, правило, мали лише місцеве значення. Найбільш відомим був збірник правових норм «Фуеро хуего». Фуерос – право, привілеї, а також закони, які підтверджують права провінцій та муніципалітетів.

Автор знаменитої роботи «Історія Іспанії», яка передавалась 21 раз П. Вілар зазначає, що у відносинах між центром та регіонами протистояли дві

тенденції, з одного боку це «аграрний колективізм» та «сучасний індивідуалізм». Також існує ще одна подвійність, яка сформувалась в іспанському суспільстві, це потяг до сепаратизму, а з іншого боку – стремління до універсалізму, дві крайності, які мають місце і в наші часи [1].

Каталонія і Країна Басків – два регіони Іспанії, які мають чітко виражену ідентичність, міцні культурні традиції та самобутню історію. Так, наприклад, в країні Басків, превалюють сепаратистські настрої, і стремління до незалежності, у Каталонії домінують тенденції залишення у складі Іспанії, але з вимогою розширення прав автономії. З кінця XV ст. і до 1714 року Каталонія залишалася територією Арагонського королівства, яка входила до складу Іспанії, користуючись особливими правами в сфері самоврядування, широкими привілеями та громадянськими правами. Таким чином, ми можемо стверджувати, що в Каталонії існували свої традиції самоврядності та самобутності.

Централізація влади країни, що почалася в XVIII ст., супроводжувалася активною інтеграцією Каталонії в політичне та економічне життя Іспанії. Паралельно разом з процесами насильницької асиміляції каталонців сформувалася ідеологія каталонізму, направленою на утвердження каталонської самобутності та унікальності, що призвело до появи особливого каталонського націоналізму. Поява каталонського націоналізму співпала з падінням іспанської монархії та втратою заморських колоніальних володінь. І саме в це час, всередині країни починається пошук загальної національної ідеї, яка б об'єднала всі регіони.

В 1914 році було створено автономний адміністративний орган – Манкомунітат, який об'єднав чотири каталонські провінції (Барселону, Таррагону, Лериду, Жерону) в єдину адміністративну одиницю. В період Другої Республіки з 1931-1939 роки була спроба проголосити Каталонську республіку у складі Іберійської Федерації, тоді центральний уряд у 1932 році прийняв закон про автономний статус Каталонії, був обраний каталонський парламент і сформовано місцевий уряд. Однак, з приходом до влади у 1939 році франкістів, всі права автономії були скасовані до 1978 року [4].

Ми, можемо стверджувати, що фактично сучасне оформлення відносин між центром та регіонами почалося з прийняття нової Конституції 1978 року, згідно якої Іспанія поділяється на 17 автономних територій, що відрізняються за багатьма критеріями, включаючи історію, культуру, мову та економічне положення. За формою державного устрою внаслідок «фуеролістичної» традиції права, Іспанія є «де-юре» унітарною державою, проте «де-факто» визнана «регіоналістською державою» або державою «квазіфедералістичною». Нова система розподілила владу між центральними, регіональними і місцевими рівнями. Фіксація традиційного права привела до того, що система місцевого самоврядування сформувалася на основі традицій та звичаїв, але модель була накладена континентальна з централізованою вертикаллю влади. Іспанська правова система була сформована на основі рецепції римського права і

традицій германського общино-племінного самоврядування, а в подальшому – французькою системою адміністративного управління.

Зміна політичного курсу країни після 1978 року привела до вступу Іспанії до Європейського Союзу в 1986 році, та початку нового етапу відносин між регіонами та центром всередині країни, були відновлені деякі органи та права Каталонії. У 1983 році був прийнятий закон про гармонізацію автономного процесу, згідно якого держава може вміщуватися в коло повноважень автономних спільнот, якщо того потребують загальні інтереси, але він був визнаний як суперечливий.

Сьогодні Каталонія – найбільша мовна група в Європі, близько 7,5 млн. населення, що не має своєї держави. Також, слід зазначити, що на каталанському розмовляють в Валенсії, Балеарських островах та Андоррі.

У 1980-90 ті роки був запущений процес, формування в автономних спільнотах так званих статутів, законодавчих органів, та органів місцевого самоуправління. В 2005-2006 роки в Каталонії розгорнулися дискусії, щодо формування нового автономного статуту Каталонії, деякі положення порушували Конституцію Іспанії, як наприклад, визначення Каталонії нацією, яка не наділена суверенними правами, але такою, що залишається в складі Іспанії.

В 2010 році пройшли масові протести в Барселоні, був Конституційний суд, який визнав деякі положення статуту та задовольнив бажання каталонців стати нацією. Ряд експертів вважають, що саме визнання каталонців нацією призвело, до виникнення сепаратистських настроїв. Отже, можна стверджувати, що загострення відносин між Мадридом та Барселоною починається саме з цього моменту, тому крім географічної, історичної, культурної та правової складової, слід виділити політичну та економічну, які виявились тією рушійною силою, що привела до проведення референдуму за незалежність Каталонії 1 жовтня 2017 року.

У січні 2013 р. парламент Каталонії прийняв Декларацію про суверенітет та призначив на 9 листопада 2014 р. референдум про незалежність. Однак 26 березня 2014 р. Конституційний суд Іспанії визнав його нелегітимним, а 9 квітня парламент Іспанії проголосував проти його проведення. Всі ці протиріччя, між центром та регіоном, обумовили та стали причиною, приходу до влади в 2015 році в Каталонії парламенту, який офіційно заявив про свою боротьбу за незалежність регіону та Плану про здобуття Незалежності Каталонії в 2017 році [3].

Перед тим як проаналізувати процеси, що відбулися нещадовно в Іспанії, потрібно ще й дати оцінку економічної складової. Адже, як відомо, подібні суперечки та конфлікти, викликаються фінансовими розбіжностями, у питанні формування міжбюджетних відносин між центром та регіоном. Каталонія являється одним із найбагатших регіонів в Іспанії, що складає близько 19 % ВВП Іспанії. Згідно Конституції Іспанії, тільки Країна Басків та Наварра мають право самостійного стягувати податки в своєму регіоні і перераховувати

частину суми в загальну державну скарбницю. Каталонія ж увійшла в групу регіонів із загальним режимом оподаткування, які стягує іспанська держава, і потім перечислює встановлену частину назад в Каталонію.

Після економічної кризи 2008-2009 років, яка істотно вдарила по економічній та фінансовій системі Іспанії, центральний уряд для покращення ситуації, ввів такі зміни, згідно яких, 50 % находжень від загальних податків з Каталонії забирав в центральний бюджет, а місцеві податки повністю залишалися на місцях. Ця ситуація не влаштовувала Каталонію, керівництво автономії вимагало прийняття «економічного консенсусу», що діяв на території Наварри та Країни Басків.

За останні 40 років в Каталонії були настільки широкі права автономії, що в світі важко знайти аналоги, і не дивлячись на такі права, намагання стати незалежними стало домінуючим в Каталонії. Відносини між Барселоною та Мадридом стали напруженими за останні два роки настільки, що центральний уряд прийняв доленосне рішення для країни і регіону, позбавив її статусу автономії та запровадив пряме управління в жовтні 2017 року

Після проведення референдуму 1 жовтня 2017 року, події розвивалися стрімко і непередбачувано. Прогнозувалися різні сценарії, як для регіону, так і для країни в цілому. Однак, склалася ситуація, яка тільки в майбутньому ще може мати вибухові наслідки, або ж перебувати в стадії латентного конфлікту десятиліттями між Каталонією та Мадридом, і спровокувати сепаратистські настрої в інших регіонах країни.

Можна виділити два напрямки, конфлікту, перший – здобуття Каталонією незалежності. В такому випадку, звертають аналітики та експерти увагу, то це то, що Каталонія опинилася б за межами Європейського Союзу, торговельні бар'єри, які виникли б, спричинили труднощі для каталонської економіки та росту безробіття. Для повторного вступу в ЄС, потрібно довгий шлях, різний опір міг би бути зі сторони Іспанії. Другий напрямок – невизнання результатів референдуму, втрата статусу автономії, ведення прямого управління з центру.

Що стосується міжнародного аспекту проблеми, то необхідно зауважити, що зовнішнього фактору впливу на референдум в Каталонії не було. Глава Єврокомісії Жан-Клод Юнкер заявив, стосовно Каталонії, що ЄС поважає рішення іспанського конституційного суду і парламенту. Президент Франції Е. Макрон назвав каталонське питання внутрішньою справою Іспанії, канцлер Німеччини заявила про необхідність дотримання Конституції і законів Іспанії в цьому питанні. Президент США Дональд Трамп на зустрічі з прем'єром Іспанії Маріано Рахоем 26 вересня заявив, що Іспанія - велика країна і повинна залишатися єдиною. Така, одноголосна підтримка з боку провідних держав світу звичайно додала тільки престижу Іспанії, адже вони виступили за її територіальну цілісність.

Країни, які підтримали Каталонію це Шотландія, та уряд італійської Сардинії та сирійські курди. Не має сумнівів, що найбільш схожою ситуація в

Каталонії з Шотландією. Різниця в тому, що центральний уряд Шотландії дозволив проведення референдуму, а Мадрид це не дозволяв робити.

Таким чином, у XXI ст. взаємовідносини центру та Каталонії стали драматичними, сторони перейшли від обговорення реформи автономного статусу до крайнього напруженого сценарію, щодо відділення Каталонії від Іспанії. Наслідки вже ми бачимо сьогодні, лідери у вигнанні, арешти, судові розслідування, ті правові та політичні надбання, якими могла пишатися Каталонія вона втратила.

Список використаних джерел

1. Валара П. История Испании. – М.: Астрель, 2006. – 222с.
2. Верников В. Каталония в поисках независимости после несостоявшегося референдума – досрочные парламентские выборы // https://elibrary.ru/download/elibrary_23500978_77019021.pdf
3. Фелипе М. Б. Каталония и конституционный кризис в Испании // <http://nlobooks.ru/node/6613>.
4. Хенкін С.М. Испания: испытание Каталонией // http://www.perspektivy.info/oykumena/europe/ispanija_ispytaniye_katalonijej_2013-01-14.htm.

*Метельова Тетяна Олександрівна, кандидат філософських наук, доцент,
заступник директора з наукової роботи
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»*

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ : НА ПРИКЛАДІ СУЧАСНОЇ ІНДІЇ

Від початку свого ствердження як незалежної держави Індія, внаслідок своєї багатокультурності, етнорелігійного, мовного й світоглядного розмаїття, зіштовхнулася з нагальною потребою формування спільної державної ідентичності у територіальних громад, кожна з яких мала свою, віками й тисячоліттями сформовану і вельми відмінну від інших, групову ідентичність. Відтак пошук засобів і механізмів розв'язання проблеми співжиття різноманітних соціокультурних груп і формування їх спільної ідентичності як основного засобу забезпечення національної злагоди в країні був для Індії одним з найголовніших державо- й націотворчих завдань, розв'язання якого становило запоруку її перетворення на сучасну розвинену країну й потужного світового актора.

Нагадаємо, що в країні нараховується кілька сотень етносів і племінних груп, лише лінгвістичних груп за офіційною статистикою – 1562. Не менший ступінь розмаїття і в релігійній картині країни: на початок 2017 р. населення загальною чисельністю понад 1,34 млрд (що становить майже 18% усього населення планети) [9], складалося на 80,5% з послідовників індуїзму, 13,4% – представники мусульманської громади, ще 2,34% є послідовниками християнства. Також у країні існують великі релігійні громади сикхів (1,87%),